

HİKMET-AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ
[JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]
YIL 8, SAYI 16, BAHAR 2022

Ali ALTINKAYNAK

Aksaray Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi
Aksaray/TÜRKİYE
altinkaynak680@gmail.com
ORCID

**MİM KEMAL ÖKE'NİN TARİHİ
ROMANLARINDA MİLLÎ
TEMALAR**

NATIONAL THEMES IN MİM
KEMAL ÖKE'S HISTORICAL
NOVELS

Makale Türü: Araştırma Makalesi	Article Information: Research Article
Yükleme Tarihi: 22.12.2021	Received Date: 22.12.2021
Kabul Tarihi: 09.04.2022	Accepted Date: 09.04.2022
Yayınlanma Tarihi: 30.04.2022	Date Published: 30.04.2022

İntihal / Plagiarism

Bu makale **turnitin** programında taranmıştır.
This article was checked by **turnitin**.

Atıf/Citation

Altınkaynak, Ali, "Mim Kemal Öke'nin Tarihî Romanlarında Millî Temalar", *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature]*, Yıl 8, Sayı 16, Bahar 2022, s. 420-436.

Altınkaynak, Ali, "National Themes in Mim Kemal Öke's Historical Novels", *Hikmet-Journal of Academic Literature*, Year 8, Volume 16, Spring 2022, p. 420-436.

10.28981/hikmet.1040178

Ali ALTINKAYNAK

MİM KEMAL ÖKE'NİN TARİHİ ROMANLARINDA MİLLÎ TEMALAR*

NATIONAL THEMES IN MİM KEMAL ÖKE'S HISTORICAL NOVELS

ÖZ

Tarih ve edebiyat birbirini etkileyen iki önemli disiplindir. Çok farklı türlere sahip olan edebiyat biliminin başlıca unsurlarından birisi olan roman, günümüz toplumlarında önemli yer tutmaktadır. Özellikle tarihsel içerikli romanlar büyük ilgi görmekte ve bu ilgiye paralel şekilde sayıları artmaktadır. Tüm yazın türleri gibi romanların da belirli bir teması, anlatmak istediği izlekleri bulunmaktadır.

Akademik ve medyatik açıdan kamuoyunun yakından tanıdığı Mim Kemal Öke, çok sayıda kitap kaleme almıştır. Fakat onun romanları fazla bilinmemektedir. Yazmış olduğu romanların tamamı tarihî roman türündedir. Dönemsel, biyografik ve anı şeklinde tarihî romanlar yazan Öke, kendi düşüncelerini okurlara aktarmayı önemli görmekte ve bu durum onun eserlerinde tema kavramını öne çıkarmaktadır.

Çalışmamızda Mim Kemal Öke'nin *Günbatımı*, *Sürgündeki Sevda*, *Kızılma*, *Yaşanmamış Anılar*, *Duvardaki Kan*, *Biat* ve *Engel* romanlarında yer alan millî temalar tümdengelim yöntemiyle analiz edilmiştir. İncelememizde yazarın fikir dünyasının romanlarına nasıl yansıdığı ve eserlerinde yer alan izleklerin ulusal konular bağlamında tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mim Kemal Öke, Tarihi Roman, Tema.

ABSTRACT

History and literature are two significant disciplines that effect one another. The novel, being one of the most popular literary forms, holds a prominent place in today's civilizations. Novels with historical material, in particular, are popular, and their number is growing in lockstep with demand. Novels, like all other literary genres, have a certain theme and target audience in mind.

Mim Kemal Öke, a well-known figure in the academic and the media, has produced a number of books. His novels, on the other hand, are not well-known. All of the novels he has written are historical novels. He, who writes historical novels in the form of magazines, biographies, and memoirs, believes it is necessary to share his personal opinions with readers, which emphasizes the theme in his works.

The deductive technique was used to analyze the national themes of Mim Kemal Öke's *Günbatımı*, *Sürgündeki Sevda*, *Kızılma*, *Yaşanmamış Anılar*, *Duvardaki Kan*, *Biat*, and *Engel* books. In our study, the goal is to figure out how the author reflects the universe of ideas in his novels, as well as the sensations he conveys in them, in the context of national issues.

Keywords: Mim Kemal Öke, Historical Novel, Theme.

* Bu makale, Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında Dr. Öğr. Üyesi Yılmaz Evat danışmanlığında hazırlanan "Mim Kemal Öke'nin Tarihi Romanlarında Yapı ve İzlek" başlıklı yüksek lisans tezinden oluşturulmuştur.

Giriş

Tarihî roman en genel tanımıyla geçmişte yer alan olayların ve kişilerin öykülerinin, edebî ölçüler sınırında yeniden kurgulanmasıdır (Argunşah, 2016: 22). Bu türün ortaya çıkışı İskoç yazar Walter Scott’un *Waverley* adlı eserine dayandırılmaktadır. Scott, bu eserinde ilk defa tarihsel açıdan bilinen bir gerçekliği roman kurgusu içerisinde ele almıştır (Yalçın - Çelik, 2005: 60). Tarihsel roman bağlamında değerlendirildiğinde Osmanlı’da bu türe ait ilk eserler Ahmet Mithat Efendi’nin *Yeniçeriler* ve Namık Kemâl’in *Cezmi* adlı romanlarıdır. Namık Kemâl, Şemsettin Sami ve Ahmet Mithat Efendi gibi çeşitli aydınlar, Avrupa edebiyatını ve romanını yüksek bir medeniyetin nişanesi saymışlardır (Moran, 2001: 9). Öyle ki Ahmet Mithat Efendi’nin roman yazmaktaki amacı, Türk milletinin “*çağdaş medeniyete uymayan düşünüş ve yaşayış tarzını*” değiştirmektir (Issı, 2017: 24). Türk edebiyatında tarihî romanın gelişimi üç aşamada incelenmektedir. Bunlardan ilki, Tanzimat’tan 1950’li yıllara kadar uzanan ve geleneksel roman biçiminde kurguya sahip olan dilimdir. Bir diğeri, 1960-1980 dilimini kapsayan, modernist kurgulu ve ideolojik içerikli romanlardır. Sonuncusu ise 1980 sonrası başlayan ve postmodern akımdan etkilenenlerdir (Yalçın - Çelik, 2007: 36). Yazarlar, genel itibarıyla Türk tarihini konu edinen eserler kaleme almışlardır. Özellikle Cumhuriyet Dönemi’nde bu tür kitaplar yazarların sayısı oldukça artmıştır.

Tarihsel romanlar kendi içinde popüler tarihî romanlar ve postmodern tarihî romanlar şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Popüler tarihî romanlar, genellikle eğlendirmeyi ve tarihi sevdirmeyi amaçlamaktadır. Bu tür eserlerde macera ön plandadır ve olay örgüsü seri şekilde ilerler. Bu özelliklerinden dolayı destan ve masal gibi geleneksel anlatıların yerini tuttıkları görüşü de mevcuttur (Argunşah, 2016: 60). Postmodern tarih anlayışında ise tarihin kendisi bir kurgudur ve roman aracılığıyla ikinci bir kurgu ortaya çıkmaktadır. Postmodern romancılar, tarihî ciddiyetin dışına çıkmış ve tarih kavramını yeniden yazılabilen bir olguya dönüştürmüştür. Kendisi de iki tane tarihsel roman kaleme almış olan Beşir Ayvazoğlu ise farklı bir ayrıma gitmektedir. Ona göre tarihî romanlar: hiç yaşanmayıp tamamen kurgu olanlar, kurgusal bir olayı gerçek tarih fonu temelinde aktaranlar ve tarihe olduğu gibi sadık kalarak, kahramanlarını doğrudan tarihî şahsiyetlerden alanlar şeklinde üçe ayrılmaktadır (Ayvazoğlu, 2014: 156).

Tüm sanat eserleri gibi roman da bilinçli bir davranışla ele alınması gereken edebî bir tür olmasına rağmen insanların romana yaklaşımı güzel vakit geçirmeye yarayacak bir olaylar bütünü şeklindedir (Çetin, 2019: 13). Oysa roman, modern toplumlarda büyük kitlelere ulaşmak için en önemli araçlardan birisidir. Özellikle tarihsel romanlar, halkı yönlendirme ve bilinçlendirme gibi farklı görevleri de yerine getirmeye yarayan dikkate değer unsurlar arasındadır. Bu hususta Mehmet Tekin’in sözleri dikkate değerdir:

“...roman, modern zamanların çoğu felsefî, kültürel ve ideolojik cereyanların, hatta bu alanlarda meydana gelen dalgalanmalarının akis

bulduğu bir ayna olmuştur. Bu aynada, modern zamanların toplumsal, siyasal, kültürel ve ideolojik portresini en canlı kesitleriyle bulmak mümkündür. Bundan dolayıdır ki, Marks’ın, Fransız tarihinin gerçek adresi olarak Balzac’ın romanlarını göstermesi, ne bir temenni, ne de bir fantezidir; gerçeğin ta kendisidir. Çünkü roman modern zamanların hafızasıdır.” (Tekin, 2019: 9-10).

Her ne kadar tarih öğretimi romanlar üzerinden yapılmasa da son yıllarda çok satan kitaplar arasında tarihî romanların sıklıkla yer alıyor olması önemlidir. Bu bağlamda tarihî romanların geniş kitlelere ulaşmada ve bireylere millî şuur aşılama da önemli bir yeri ve işlevi olduğu görülmektedir.

1.Mim Kemal Öke

Mim Kemal Öke, 1 Aralık 1955 tarihinde İstanbul’un Cihangir semtinde kökleri Uygur Türklerine dayanan bir ailede dünyaya gelmiştir. Her iki taraftan da üst düzey isimler çıkararak ailelere sahip olup; oldukça politik bir ortamda büyümüştür (Çakmak - Çelik, e-makale: 1). Özellikle baba tarafından dedesi Mim Kemal Bey, Mustafa Kemal Atatürk’ün doktoru ve yakınındaki isimlerdendir. İttihat ve Terakki camiasından yetişmiş ve milletvekilliği de yapmıştır. Mason locasına kayıtlı olup bir dönem bu oluşumun en üst mevkiinde bulunmuştur. Böyle bir ismin torunu olmak, Mim Kemal Öke için çeşitli sıkıntıları da beraberinde getirir. Mütedeyyin çevreler, kendisine uzun yıllar şüpheyle bakarlar:

“Türk-İslam ülküsünün egemen olduğu ve muhafazakâr çevrelerde isim yapmaya başladığım vakit; dedemin ismi, varlığı, bir heyula gibi karşıma dikildi.” (Öke, 2015: 17).

İlkokulu ve ortaokulu Şişli Terakki Lisesi’nde okuyan Öke, liseyi Robert Kolej’de tamamlar. Fakat bu okulları bir türlü sevmez:

“Hiçbir mezunlar gününe katılmadım. Çünkü kendimi hep aykırı hissettim. Azıcık da olsa, bir potansiyel olarak, dinî bir tarafım vardı.” (Öke, 2015: 21).

Ailesinin isteğiyle üniversiteyi İngiltere’de okumaya karar verir. Babasının ‘iş yönetimi’ okuması yönündeki isteğiyle iktisat eğitimi almaya yönelir. Böylece, ilk gittiğinde mimarisinden ve atmosferinden etkilendiği Cambridge Üniversitesi’nin iktisat bölümünü kazanır. Aynı zamanda çok sevdiği tarih alanında da çift anadal yapar. Üniversite yıllarında oldukça aktif ve çok çalışkan bir öğrenci olur. İçindeki kabuğu kırıp sosyal bir insana dönüşür (Öke, 2015: 26).

Mim Kemal Öke, kendi hayatını üç kısma ayırmaktadır. Nişantaşı yılları, din ile tanışma ve tasavvufa yönelme olarak ayırabileceğimiz bu dönemlerden din ile tanışma; Cambridge yıllarında başından geçen bir olaya dayanır. Üniversitedeki papazın kendisine neden kiliseye gelmediği sorusu üzerine Müslüman olduğunu belirten Öke, papazın namaz hakkındaki bilgisi ve soruları üzerine şaşkınlık yaşar. Papaz, ona bir mescit tahsis edeceklerini söyler. Namazın nasıl kılınacağını o yıllarda bilmeyen birisi olarak içine

yerleşen utanma duygusunun da etkisiyle İslam üzerine araştırmalar yapmaya başlar. Üniversitenin Arapça derslerine katılıp zamanla insanlara vaaz vermeye başlar. Çeşitli yerlerde İslam’ı anlatan konferanslara davet edilir (Öke, 2015: 28).

Mim Kemal Öke, bir bilim insanı olarak ‘bilgi güçtür’ söylemine tepki duymaktadır. Ona göre ‘bilgi erdemdir’ ve yanında ‘irfan’ barındırmayan bilimin bir faydası yoktur. Tarihe özel bir ilgi duyan yazar, tarihçi olma sebebini de idealist ve romantik yapısına bağlar. Onun tarih anlayışında tarihi yapanlar büyük kumandanlar ve diplomatlar değil; Allah’tır (Öke, 2015: 51). Ayrıca tarih bilimini idrak edebilmenin, milletlerin geleceklerini daha iyi planlamalarını sağlayacağını savunur (Öke, 2016b: 196). O, tarihi yakalamak için mistik düşünceden de faydalanır ve bu meyanda kendisinin 3A diye adlandırdığı ‘Âdem, Âlem, Allah’ arasındaki bütünlüğü ‘aşk’ ile tamamlamayı önemli görür. Tarih, Öke için uygarlık yolunda atılan adımdır:

“Tarih, bir medenîleşme (Medine-i Münevvere’ye varma yolculuğudur. Bu da bir ‘insanîleşme’ sürecidir. İyi bir tarihçi, ‘vakanüvis’ değil, tarihe bakarak, ibret/ders alıp kendi özel tarihini (özgeçmişini) inşa edendir.” (Temizcan, e-makale: 2).

Yazar, sosyal yardım projelerinde aktif olarak yer alan bir gönüllüdür. Özellikle engelli çocuklar üzerine yaptığı çalışmalar, kamuoyu tarafından bilinmektedir. Müzik ve ritmin engelliler üzerinde tedavi edici etkileri üzerine araştırmaları vardır ve kurduğu organizasyon aracılığıyla bu düşüncelerini pratikte uygulama fırsatı sunmaktadır (Ayar – Tuz, e-makale: 3). Kendisinin araştırma konuları arasında küresel sorunlar, Türkiye’nin dış politikası, dinî ve felsefî hususlar ve tasavvuf gelmektedir. Bir dönem televizyon programlarında da sıklıkla yer alan Mim Kemal Öke’nin çok sayıda bilimsel makalesi, kitabı ve ödülü bulunmaktadır.

2.Tema

Anlatı türlerinde yapı unsurları kadar önemli bir yer tutan tema kavramı, izlek olarak da bilinir. Tema, esere hâkim olan ve okura duyurulmak istenen fikir ve duyguların özüdür (Karataş, 2019: 327). Roman türü yalnızca yazınsal bir eser olmanın ötesinde, içinde geliştiği toplumun sosyal durumunu yansıtan ve bireylerin ruhsal çizgilerini gösteren bir ayna konumundadır:

“Hal böyle olunca roman, romancının, çeşitli konulardaki görüş ve düşüncelerinin topluma ulaştırılmasında bir vasıta rolü oynar ve bu da pek yadırganmazdı.” (Tekin, 2019: 188).

Rus felsefeci Gustav Shpet, roman türünün estetik değerini tamamen reddeder ve roman kavramını bir propaganda aracı olarak görür (Akt: Bakhtin, 2001: 43).

Bu türün tanınmış yazarlardan Milan Kundera’ya göre roman “Varoluşsal bir sorgulamadır. Ve gitgide, böyle bir sorgulamanın sonuçta özel sözcüklerin, tema-sözcüklerin incelenmesine denk düştüğünü fark ediyorum.

Bu da beni şu konuda ısrar etmeye götürüyor: Roman her şeyden önce birkaç temel sözcük üzerine kurulmuştur.” (Kundera, 2018: 86).

Her edebî eserin başlıca gayelerinden birisi; okuyucuya fikirlerini, anlatmak istediklerini aksettirebilmektir. Özellikle tarihî roman türlerinde bu husus, dikkate değer biçimde ön plandadır. Zira tarihsel romanlarda biçimden ziyade yazarın eseri nasıl bir bakışla ele aldığı önemlidir (Gögebakan, 2004: 54).

Çalışmamızda Mim Kemal Öke’nin altı romanında yer alan temalar ittihatçılık, millî şuur zayıflığı, vatan ve Türklük bilinci, Ermeni meselesi ve yabancı okullar bağlamında kapitülasyonlar başlıkları altında incelenmiştir.

2.1. İttihatçılık

Türk tarihinde önemli yer tutan İttihat ve Terakki, oluşumu bakımından iki temel harekete dayanmaktadır. Bunlardan ilki 1889 yılında İbrahim Temo öncülüğünde kurulan ve İshak Sükuti, Abdullah Cevdet gibi isimlerin öne çıktığı Jön Türk hareketidir. 1908-1918 yılları arasında kapsayan ikinci dönem ise, İttihat ve Terakki Dönemi şeklinde adlandırılır (Karpas: 2019: 83). Bahsi geçen ikinci dönem, II. Meşrutiyet yılları olarak da bilinmekte ve Cemiyet’in siyaseten daha aktif olduğu bir zaman dilimini ifade etmektedir. Sina Akşin, ittihatçıların başlıca özelliklerini sayarken Cemiyet’in Türkçülük ideolojisi benimseyen, iyi eğitim görmüş genç memur ve subaylardan oluştuğunu, hedeflerinin ise Türk milletini Avrupa’nın gelişmişlik seviyesine çıkarmak olduğunu belirtir (Akşin, 1997: 63-64). İlber Ortaylı’ya göre ise ittihatçılık bir misyon olup ittihatçılar yaşamları uğruna birliktelik içinde bulunan yoldaşlar topluluğudur (Ortaylı, 2019: 19).

Mim Kemal Öke’nin dört farklı romanında ittihatçılar ve ittihatçılık kavramlarına sıklıkla değinildiği görülmektedir. Yazarın bilhassa *Günbatımı* eserinde ittihatçılık teması belirgin bir yer edinmektedir. Özellikle Kemal ve Şükrü gibi şahıslar üzerinden ittihatçı düşünce vurgulanmaktadır. Bütün olarak bakıldığında, Öke, ittihatçıları bireysel olarak takdir etmekte ve vatan sevgilerine olumlu yaklaşmaktadır. İttihatçılar, vatanın savunulması amacıyla ortaya çıkmışlardır. İmparatorluğun gözleri önünde parçalanmasına seyirci kalamayan ittihatçı düşüncenin siyasal yaklaşımlarının başarıları konusunda ise her zaman pozitif değildir. Özellikle II. Abdülhamid’i indirip yönetime gelen ittihatçı kadrolara yönelik tenkitler getiren yazar, bunu Ahrar Fırkası mensubu Abdullah üzerinden seslendirir. Padişah’ı müstebit olmakla suçlayan isimler, yönetime geçince istibdada başvurmuşlardır. Günümüzde yapılan akademik çalışmalar da bu bahsi doğrular niteliktedir. II. Meşrutiyet’in büyük kısmında idareyi elinde bulunduran Cemiyet üyelerinin özellikle basın alanında uyguladıkları sansür, istibdat dönemini bile geride bırakacak niteliktedir (Oğuzhan – Börekçi: 2013: 213). Anlatıcı ayrıca İttihat ve Terakki’nin Karaso gibi gayrimüslimlere verdiği imkânlarla şüpheyle yaklaşmaktadır. Türk insanının haklarını ve devletin istikbalini korumak için

yola çıkan bir hareketin, Karaso gibi Türk olmayan, çıkarıcılıkla itham edilen isimlere sağladığı olanaklar bir çelişki olma niteliğindedir.

İttihatçılar, kendilerini bir dönüşüm yaşayan Osmanlı insanının temsilcisi ve bu değişimin sosyal, siyasî aracı olarak görmekteydiler (Ahmad, 2019: 223). İmparatorluğa sahip çıkmayı amaç edinen İttihat ve Terakki Cemiyet’inin üyeleri, *Sürgündeki Sevda* romanının başkişileri olarak öne çıkmaktadır. Romandaki birçok isim Cemiyet ile irtibat kurmuştur ya da düşünce olarak yakınlıklarıyla bilinmektedir. Mim Kemal Öke’ye göre genel manada ittihatchılar doğrularıyla ve yanlışlarıyla vatan için mücadele etmiş kişilerdir. Hatta bu mücadele sebebiyle kendi hayatlarını ve ailelerini ikinci plana atmışlardır. Romanın ittihatchı fedaileri Mazlum ve İbrahim Hakkı, sürgünde buldukları Malta sokaklarında gezerken sosyal hayatın imkânlarından ne kadar uzak kaldıklarını fark ederler:

“-Mazlum.

-Efendim.

Sen bundan evvel hiç sinemaya gittin mi?

-Yoo!

-Ben de gitmedim.

-Memlekette iken sinemaya vakit mi vardı?

-Sinemaya değil, yaşamaya vakit mi vardı, desene...” (Öke, 2014: 199).

Yazara göre ittihatchı demek Türk demektir. Türk olan birisi doğal olarak ittihatchılar ile yakın olmalıdır. Eserdeki önemli karakterlerden Nazmi Celil bir ittihatchı olmadığını anlatıp kendini kurtarmaya çalışırken Celâl Oğuz bu ithama sinirlenerek “*Türk de mi değilsin, be mübarek?*” (Öke, 2014: 92) şeklinde tepki gösterir. Romanda Ziya Gökalp’a göre ittihatchılar Türklük için çabalayan ve millî duygularla hareket eden bireylerdir. Gökalp, ittihatchı olmadığını ifade eden Süleyman Nazif Bey’e şu şekilde sitem eder:

“Biz ise sizi hep milliyetçi gördük. Türkçü saydık. İttihat ve Terakki, onca anasır arasında, hele son zamanlarda Türk unsurunun fırkasıdır iddiasıyla ortaya çıktı. Sizi karıştırmışız.” (Öke, 2014: 167).

Bununla beraber her ittihatchı aynı değildir. Hem Kara Kemal gibi keskin ve gaddar isimler hem de Ziya Gökalp gibi uyumlu ve aydın kişiler bu cemiyetin içinde yer almaktadır. Anlatıcı, bu gibi kısımlarda ittihatchılar arasındaki düşünce ve eylem farklılıklarını öne çıkarmaktadır. Hem Ahmed Rıza Bey hem de Prens Sabahaddin ittihatchıdır. Fakat ikisi arasında ciddi görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Bu minvalde ele alındığında yazarın ittihatchılığı yekpare bir düşünce şeklinde işlemediği görülmektedir.

Eserin son kısımlarında dikkat çeken tarihî nokta ise Mustafa Kemalci-ittihatchı ayrımının belirginleşmesidir. Sürgüne gönderilen ittihatchıların bir kısmı geri görevlere alınırken bir kısmına görev dahi verilmemektedir. Sait

Halim Paşa'nın ise vatana dönüşü bile yasaklanmıştır. Cemiyete tüm kalbiyle bağlı olan Şükrü Bey Anadolu'dan gelen haberlerle bu konuda büyük bir ikilem yaşamaktadır. Zira Mustafa Kemal'in ittihatçı kadroları kendinden uzak tutmak istemesi tüm ittihatçılar gibi onu da çeşitli düşüncelere sevk etmiştir.

İttihatçılık, tarihsel bağlamda cemiyet ve fırka dönemleri olmak üzere iki farklı yapıda gelişim göstermiştir. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin başta gelen isimleri arasında yer alan Talat Bey'e göre cemiyet, bütün siyasî hayatını şerefle idame ettirmiş bir oluşumdur (Akt: Kabacalı, 2017: 36). Cemiyet, *Yaşanmamış Anılar* romanının da önemli izlekleri arasındadır. Yazar, bu eserde cemiyete karşı diğer romanlarından farklı bir tutum izlemektedir. Devleti içinde bulunduğu vaziyetten kurtarmak için yönetime el koyan ittihatçı kadro, hiçbir şeyi düzeltmediği gibi ülkeyi yıkıma sürüklemiştir.

Yazara göre ittihatçıların birçoğu gençliklerinin verdiği acemilik sebebiyle farkında olmadan Siyonistler tarafından kullanılmış ve meşrutiyet talebi bahanesiyle devleti yıkıma götüren gelişmelerde rol oynamışlardır:

“Herzl ve Batılı müttetikleri dışarıdan, Karaso uzantıları içeriden, Padişahı devirmek için Balkanlardan başlayarak genç aydınları, toy zabitleri bir araya getirmiş; aralarına Ermeni ve Musevi ayrılıkçıları da sızmayı başarmışlardı.” (Öke, 2000: 109).

Buna rağmen Mim Kemal Öke, tüm ittihatçıları bir tutmamakta ve özellikle Balkan ittihatçılığının vatanseverliğinden şüphe duymamaktadır.

Mim Kemal Öke, *Duvardaki Kan* romanında ittihatçılara geniş yer vermekte ve onların kişilikleri, düşünceleri hakkında yorumlarda bulunmaktadır. İttihatçılar onun gözünde vatanına bağlı, cesur insanlardır:

“Talat Paşa başta olmak üzere tüm İttihatçılar milliyetperver insanlardı. Türkiye işgale uğradığı zaman yurt dışına çıkmak zorunda kalmışlar, fakat vatandan ayrı kalınca sudan çıkmış balığa dönmüşlerdi.” (Öke, 2012: 279).

İtilaf güçlerinin ittihatçılara olan nefretlerinin sebebi ittihatçı düşüncenin millî çıkarları göz önünde bulunduran hassasiyetine dayandırılmaktadır. Bununla beraber İttihat ve Terakki'ye yönelik çeşitli özeleştiriler Talat Paşa ağzından dile getirilmektedir. Paşa'ya göre imparatorluğu diriltmek yerine Türkleri temel alan bir ulus-devlet kurma çabası girişmek gerekmektedir.

2.2. Millî Şuur Zayıflığı ve Türklük Bilinci

Bir milleti birlik hâlinde tutan ulusal bilinç, önemli manevi güçler arasındadır. Sadık Tural'a göre tarihî romanların üstlendiği misyonlardan birisi millî şuur uyandırmak ve bunu canlı tutmaktır (Akt: Argunşah, 2016: 42). Türk edebiyatının önemli isimlerinden Namık Kemal, devletin yaşadığı içtimaî ve siyasi sıkıntılarının temelinde yatan neden olarak milletin tarih şuurundaki eksikliği görmektedir (Değirmenci, 2020: 172). Birçok yazar,

tarihsel roman özelinde edebiyatı, topluma çeşitli düşünceleri empoze etme aracı ve millî şuur uyandırmanın bir yolu olarak görmektedir. Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş yıllarında halkı yeni düzene alıştırmak amacıyla devlet eliyle edebiyatın işlevsel kullanımını dikkate değerdir (Şahan, 2017: 133). Romanlarını incelediğimiz Mim Kemal Öke de eserlerinde bu anlayış doğrultusunda bir anlatıma başvurmaktadır. Yazar, özellikle *Günbatımı* romanında milliyetçi yönünü oldukça ön plana çıkarmaktadır. Türklerin büyük bir zaman dilimi boyunca çektikleri çileleri anlatması bu durumu doğal hâle getirmektedir. Eserde, Osmanlı bünyesindeki milletler arasında millî bilinç ve ulusal bütünlük açısından en dağınık grup Türkler olarak gösterilmektedir. Yazar, eleştirmekte olduğu bu durumu Tıbbiye’nin ilk günlerinde Şerafettin isimli bir Türk öğrencinin ağzından aktarır:

“Okula geleli bir hafta oldu. Ama, en dağınık gurup biziz. Bak, bahçede şu ağaçların altı Arnavutların toplanma yeri... Tam karşıda Arap talebeler şarkı söyleyip, eğleniyorlar. Gayrimüslimleri ise hiç sorma. Onlardan merhabayı bile zor alırsın. Bir de İstanbul’lular var; zadegândırlar.” (Öke, 2016a: 112).

Türkler, devleti ayakta tutmak ve dinin emirlerini yerine getirmek uğruna milliyet kavramından olabildiğince uzak kalırken; diğer İslam milletleri Türkler aleyhinde faaliyetlerde bulunurlar. Yazarın bu konudaki tespiti oldukça çarpıcıdır:

“On beş sene evvel Mısır’da mitinglerde “Yaşasın Araplar, kahrolsun Türkler” diye bağırılıyormuş... Arnavutları unutmayın. Bizim Ortodoks ve Katolik Arnavutlarla Müslüman Arnavutlar, asla birleşmez dediğimiz o “sadık unsur” ne yaptı? Hep bir olup elifba kongresi topladı... Demek ki, artık onların nezdinde Müslüman olmak, Arnavut veya Arap olmanın gerisinde kaldı.” (Öke, 2016a: 140).

Osmanlı, bünyesinde barındırdığı tüm halkların devleti olsa da imparatorluktan her türlü hakkı sökerek alan uluslar, savaş konusunda asla bir Türk evladı gibi kendini feda etmezler. Anlatıcıya göre yalnızca Türk çocukları canlarını hiçe sayarak savaşır.

Balkanlardaki tüm milletlerin ulusal marşları olmasına rağmen Türklerin bir marşlarının dahi olmaması, eserin ittihatçı isimlerinden Kemal’in iki cümlesinde bu temayı özetlemektedir:

“Allah kahretsin! Bir millî marşımız bile yok!..” (Öke, 2016a: 149).

Türklerin marşlarının olmaması da millî bilinç noktasında eksikliğin sonucu şeklinde değerlendirilmiştir.

Osmanlı devletinin kurucu unsuru Türk milletidir. Türkler, hâkim oldukları topraklardaki unsurlara kendi dilini ve dinini dayatmayan bir millet olduğu gibi; bu unsurlarla ‘hemhâl’ olmaktan da kaçmamış bir halktır (Duralı, 2016: 41). Yazarın siyasî görüşleri bu izleği şekillendiren başlıca unsurlar arasındadır. Milliyetçi ve muhafazakâr bir dünya görüşüne sahip olan Mim

Kemal Öke, kendi insanını onurlu bir profile ele alır. *Günbatımı* romanında Bulgar çetelerin saldırısına uğrayan Türkler, ölümlerine bile vakur ve kahramandır:

“Karşılarındaki Türk köyleri, bu tahrip planından haberdar gibiymişlercesine, büyük bir sukunetle saldırıyı göğüslüyorlar; telef olurken bile ne isyana, ne de yakarmaya tevessül ediyorlardı. Tevekkül; mahvoluşun, tükenişin soylu üslubu haline dönüşmüştü!..” (Öke, 2016a: 21).

Avrupalı milletler diğer halkları sömürerek yükselirken; Türkler asla böyle bir girişimde bulunmadıkları gibi, kendi ellerindeki de yönettikleri halka vermişlerdir. Öyle ki Türkler sömürmeyi düşünmedikleri gibi hâkimiyet kurdukları topraklarda yaşayan halk tarafından sömürülür hâle gelmişlerdir.

Yazar, Türklük konusunda farklı önerilere de yer vermektedir. Turan idealinin ön plana çıktığı bu kısımlarda Arap topraklarını savunmak yerine diğer Türklerle birleşme gibi bir ülkünün takip edilmesinin millet için daha faydalı olacağı fikrini ileri sürülür:

“Ama İslâm, Arabistan’da yoruldu ise, Orta Asya’da fişkıracak. Türklükle İslâm birleşiyor orada... Belki de biz boş yere İslâm uğruna çöllerin bekçiliğini yaptık.” (Öke, 2016a: 440).

Mim Kemal Öke, *Sürgündeki Sevda* adlı eserinde Türk milletinin özgürlüğüne düşkün olduğuna ve güçlü vatan sevgisine yer ayırmıştır. İngilizler yeryüzünde çok sayıda milleti hiç zorlanmadan boyunduruğu altına almış olsalar da Türklerin başka milletlere benzemediğini öğrenmeleri uzun sürmeyecektir. Onlara göre Türkler tıpkı Doğulu diğer halklar gibidir. Bu durum İngilizlerin ve genel olarak Avrupalıların oryantalist anlayışlarını da yansıtmaktadır. Bu hususta Kuşçubaşı Eşref Bey, Türklerin kolay zapt edilecek bir halk olmadığını sürgünler üzerinden dile getirir:

“Önce bir Türkleri tanısnlar, bizden savaş sürgünü nasıl olurmuş, görsünler. O zaman istediklerimizi kabul edeceklerdir.” (Öke, 2014: 101).

Öke, eserlerinin ekseriyetinde olduğu gibi *Yaşanmamış Anılar*’da da milliyetçi duygularını hissettirmekte ve ulusunu yüceltecek söylemlere ve yurt sevgisine önem veren cümlelere yer vermektedir. Sürgünde bir Osmanlı olan Şehzade, her ne kadar kırgın olsa da kendi diline önem vermekte, yeğeninin yabancı dilde konuşmasına karşı çıkararak Türk’ün Türkçe konuşması gerektiğini salık vermektedir:

“Samiye Osmanlı’ydı. Türkçe konuşmalıydı. Türk olduğunu onu Türklükten def edenlere karşı bile göstermeliydi, ispatlamalıydı.” (Öke, 2000: 38).

Duvardaki Kan adlı eserde Türklük mefhumuna da çeşitli vesilelerle değinilmekte, yazarın dünya görüşünün etkisiyle Türkler yüceltilmektedir:

“Biz Türkler, kökleri tarihe inen ulu bir çınarız. Düşmanlarımız ise bu çınarın toprak seviyesinde biten zehirli mantarlara benzerler. Mantar

gölgesinde yaşadığı çınarı gördükçe kıskançlıktan ne yapacağını bilemez, zehrini salarmış.” (Öke, 2012: 46).

Burada ‘çınar’ ile Osmanlı Devleti’nin, ‘zehirli mantar’ ile de Osmanlı egemenliğinde yaşayan Ermenilerin metaforlaştırılmış olması mümkündür. Zaten Osmanlı Devleti çınar ağacı ile özdeşleştirilen bir imparatorluktur. Amiral Bristol’un Türklere olan yakınlığıyla ilgili sözler de aynı doğrultuda değerlendirilmektedir:

“Türkleri severdi, çünkü tarihi severdi.” (Öke, 2012: 154).

Yazar, bu cümleyle Türklerin kadim bir millet olduğunu sezdirmek istemiş, tarih biliminin Türkler ile zengin ve güzel olduğuna gönderme yapmıştır.

Türk tarihinin önemli isimlerin Emir Timur’un anlatıldığı *Engel* romanında da Türklük teması sıklıkla vurgulanır. Eserde Türklük kavramından henüz ilk sayfalarda bahsedilmeye başlanır ve Türkler için önemli sayılan Tanrı Dağları’nın sahip olduğu atmosfer işlenir. Kitapta bolca işlenen Tanrıkut kavramı da Türklük üzerinedir:

“Tanrıkut, Tanrı’nın kutsadığı insan demektir... Tanrıkut, Tanrı’dan görevle gelir. Türkleri birleştirme görevi verilmiştir ona.” (Öke, 2020b: 10).

Hem Timur hem de Yıldırım Bayezid, dönemin önde gelen Türk devletlerinin başında yer alırlar. Tanrıkutluk esasına göre Türklerin başında bir lider bulunacaktır, bu kişi dünyayı da yönetmekle vazifelendirilmiş sayılır; çünkü dünyayı Türk yönetmelidir. Türklerin Umay Ana’sı, Timur ile Bayezid arasındaki savaşa çok üzülür. Bu kanlı hadiseyi Türk’ün başka Türk’ü öldürmesi olarak görür. Zaten ona göre Türkler hep birbiriyle savaşmaktan düşmana saldırmaya fırsat bulamazlar. Timur, her ne kadar rakibini mağlup etmiş olsa da ona karşı düşmanca davranmaz, karşısındaki bir Türk’tür. Diğer zaferlerinde yaptığının aksine kutlama gerçekleştirilmesine izin vermemesi önemlidir. Emir ile Sultan arasında gerçekleşen konuşmada Türklük ve Kızılma bahisleri de açılır:

“Tanrıkut olma ülküsü... Türk cihan hâkimiyeti mefkuresi... Kızılma’mız bir, soyumuz bir, yolumuz bir. Büyük Turan’ın batısı Türkiye, doğusu Türkistan. Aynı hedeflere soyunmuşuz.” (Öke, 2020b: 115).

Yazar, Türklerin ilme sundukları katkılardan da bahseder:

“Kokular ve sesle tedavi veriyorduk. Kadim bilgeliğimizi şifagüderlik. Musiki ve semâ tedavi usulleri içinde başı çekiyordu. Makamlar ve yararlı olacağı illetler. Türk’ün ilime katkısı, insanlığa hizmeti...” (Öke, 2020b: 126).

Büyük Türk denizcisi Turgut Reis üzerine kaleme alınan *Biat* romanında da Türklük önemli yer tutar. Millî bilince sahip bir akademisyen olan Öke, Türklere dünyaya nizam verme gibi çeşitli kutsi görevler yükler. Şövalyeler hakkında konuşan Turgut Reis’in sözlerinde bu düşüncenin etkisi kendini göstermektedir:

“İşte, İslam’ın Kılıcı Türk’ün iradesi meydanda. Bu irade bir de Mâlikü’l-Mülk Allah’ın tasarrufu ile tevhid edilse de cihan şu fitne fesat yuvasından tamamen arınsa, şövalyeler ref ü def olsa!” (Öke, 2020a: 28).

Eserin önemli karakterlerinden Esmer Şeyh’in Türkler hakkında söyledikleri de bu meyanda değerlendirilebilir:

“İster Akdeniz’in güneyi, ister Afrika’nın kuzeyi deyiniz, bu kıyılar Türk’ün olmalı. İslam’ın kılıcı Türk’ün elindedir bu devirde. Alılıktaki yığıtlık onlardadır. Sömürgecileri buradan silip sömürmek, buraya âdil bir yönetim getirmek onların gücü ile olur ancak. Onların eliyle...” (Öke, 2020a: 281).

Türkler yalnızca bölgenin hâkimi olmakla kalmayacak, mazlum halkları da sömürgeci Avrupa’dan kurtarıp koruyacaktır.

2.3. Ermeni Meselesi

Türkiye Cumhuriyeti’ne kuruluşundan bu yana sorunlar çıkaran hususlardan birisi Ermenilerin soykırım iddialarıdır. *Duvardaki Kan* romanı Talat Bey’in uğradığı suikast temelinde bu konuya eğilmektedir. İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin başlıca yöneticilerinden olan Talat Bey, Türkler ve Ermeniler açısından tüm tarihi etkileyecek bir işe imza atan önemli şahsiyetlerden birisi olarak anılarında bu meseleye değinmektedir. Ona göre Ermeniler, Anadolu’da her zaman rahat içerisinde yaşamış ve Müslüman halkın sıkıntılarına asla ortak olmamıştır. Bununla beraber savaş başlayınca Ruslar ile iş birliği yaparak ihanette bulunmuşlardır (Akt: Kabacalı, 2017: 57). Dünyaca bilinen müsteşrik Bernard Lewis’in beyanları da Ermenilerin savaş sırasında Türklere karşı Rus ve İngilizler ile anlaşma yaptığı yönündedir (Lewis ve Churchill, 2018: 327).

Mim Kemal Öke, bu konuda yaptığı araştırmaların da yardımıyla kendi düşüncesini eserin bütününe yaymış görünmektedir. Yazara göre Ermeni soykırımı iddiaları tamamıyla asılsızdır ve gerçekten zulme uğrayan bir halk varsa bu Türklerdir.

Anlatıcı, Doğu cephesinde yer almış gerçek karakterlere yer vererek inandırıcılığı artırmakta ve olay acıcılığını sağlarken Ermeni vahşetini Rus ve Alman komutanlar ağzından aktarmaktadır:

“Yollarda uzuvları kesilmiş birçok cesetlere rastlıyorduk... Her geçen Ermeni, bu cesetlere bir kere sövüyor ve tükürüyordu... Cami avlusunda iki arşın yüksekliğinde cenaze yığılmıştı... Bunların arasında her yaşta kadın, erkek, çocuk ve yaşlılar vardı.” (Öke, 2012: 217).

Yazara göre Ermeni çeteleri Türkleri uluslararası camiada zor duruma düşürmek niyetiyle kendi halkını bile katledecek kadar göz dönmüş bir hâldedir. Bu vakalar Kazım Karabekir’in ağzından dile getirilir zira kendisi olaylara bizzat tanıklık etmiş birisidir.

Yazar, Ermenilerin soykırım aracı olarak gördükleri tehcirin gerçekleşme sebebine ve neden gerekli olduğuna da açıklamalar

getirmektedir. Ona göre Türkler Ermenilere her türlü sosyal, dinî ve ekonomik hakkı sağlamıştır fakat Ermeniler verilen haklarla yetinmeyip tüm Anadolu’yu istemiştir. Zamanla terörize olarak ise sürgün edilmeyi hak etmişlerdir.

Eser boyunca özellikle Ermeni kökenli Agop’un aktardıkları önemlidir. Yazar, düşüncelerini hem bir Ermeni’nin dilinden ifade ederek daha etkili kılmakta hem de her Ermeni’nin aynı olmadığını, devletine bağlı Ermenilerin de bulunduğunu göstermektedir.

Bu noktadan hareketle bir zamanlar Ermenilerin başbakanlığını yapmış olan Kaçaznuni’nin Taşnak Kongresi’ndeki sözlerine yer veren yazar, Ermenilerin içinde, yaptıkları ihanet sebebiyle pişmanlık duyanlar olduğunu etkili biçimde ifade etmektedir:

“Bırakacaktık Osmanlı Ermenilerini gönüllerince kararını vereceklerdi. Biz dışarıdakiler ise sanırım, artık bugün savaşta yanlış ata oynadığımızı anladık. Osmanlı öncesi Ermeni tarihinin istikrarsızlık ve iç savaşlarla dolu olduğunu unutmayalım. Biz Ermeniler olarak maddi ve manevi ilerlemelerimizi daima Türk hâkimiyetinde gerçekleştirmedik mi?” (Öke, 2012: 56).

Anlatıcı, Ermenilerin aslında itilaf devletleri tarafından kullanıldığını düşünmekte ve Batılı güçlerin Ermenileri kullanmasındaki asıl amaçlardan birisinin Osmanlı’yı mali açıdan sömürmek olduğunu aktarmaktadır. Aynı doğrultuda Sevr Anlaşması’nda Ermenilerle alakalı olan maddeler Ermenilere devlet kurma fırsatı vermek gibi manevi bir nedenden değil, Türk birliğinin önüne geçmek için konulmuştur. Kurulması düşünülen bir Hıristiyan Ermeni Devleti, Anadolu’daki Türkler ile Orta Asya Türkleri arasına set çekmek amacıyla hayata geçirilecektir. Böylece olası bir Türk birliğinin engellenmesi hedeflenmektedir.

Yazar, Anadolu’nun nüfus açısından bir Türk yurdu olduğunu da anlatmak ister ve bu konudaki cümleleri İngiliz Yüksek Temsilcisi Rumbold’a söyletmektedir:

“Ermeni Meselesi’ne gelince, hiç şüphe yok ki Doğu Anadolu’da çok az Ermeni bulunmaktadır. Nüfus hemen hemen tümüyle Müslümanlardan oluşmaktadır. Bu çoğunluk; ne savaşın, ne Ermeni katliamının, ne de istatistiklerin değiştirilmesinin sonucudur, çünkü savaştan önce de nüfus kesinlikle Müslümandı.” (Öke, 2012: 191).

Doğu Anadolu başta olmak üzere Ermenilerin yaşadıkları bölgelerin demografik durumu hakkında iletilen bu bilgiler, Müslümanların o topraklarda savaş yıllarından önce de çoğunluğu oluşturduklarını anlatması açısından dikkate değerdir. Ayrıca bu sözlerin İngiliz temsilcisine söylenmesi bilinçli bir tercihtir. Çünkü İngilizler, Türkleri suçlayan bir tavır içindedirler ve doğruları onların ağızından iletmek yazar tarafından özellikle kurgulanmıştır.

2.4. Yabancı Okullar Bağlamında Kapitülasyonlar

Osmanlı Devleti’nin yüzyıllar boyunca muhtelif Avrupalı devletlere sağladığı ayrıcalıklar özellikle imparatorluğun son zamanlarında dış güçlere ülkenin iç işlerine karışma noktasına varan imkânlar sağlamaya başlamıştır. Mim Kemal Öke, *Günbatımı* romanı boyunca bu durumun Türkler üzerindeki olumsuz etkilerine değinmekte ve bilhassa eğitim konusunda verilen kapitülasyonları tenkit etmektedir. Devlet, kendi varlığını açıkça tehdit eden oluşumlara karşı bir şey yapamamaktadır. Bu durum, Türkleri kendi vatanlarında ikinci sınıf vatandaş durumuna düşüren gelişmeler içerisinde görülmektedir. Misyoner okulunda Fransız Kralı şerefine kadeh kaldırmayan Türk çocuğu Kemal’e ceza verilmesini isteyen eğitimci, yaşlı misyonerler kendisini durdurunca sinirlenir ve Osmanlı memleketinde okul açmalarının sebeplerine değinir:

“Eğer Osmanlı Türkiyesi’nde oluş maksadımız, bu çocukları birbirlerinden koparıp, metropolümüze bağlamaksa, bu davranış nihai amacımızla çelişen bir netice verecekti. Ama, ben şimdi hem onları birbirlerine düşürmenin, hem de o milliyetçi küstaha haddini bildirmenin yolunu biliyorum.” (Öke, 2016a: 62).

Kapitülasyonlar, ekonomik açıdan da devleti zarara sokan bir uygulama olarak sunulur. Bu ayrıcalıklardan yararlanan ülkeler sağladıkları kazanç çok yüksek olmasına rağmen ülkeye vergi ödemekten de muaf tutulmuşlardır. Anlatıcı, bu vaziyeti kabul edilemez bulmaktadır.

Yazara göre kapitülasyonlar, ülkenin bağımsızlığına vurulan birer prangadır ve onları söküp atmadan tam anlamıyla özgürlüğe kavuşmak mümkün değildir. Bu konuda *Günbatımı* romanının Ali İhsan karakteri ile Türk zabiti arasında geçen diyalog, durumu özetlemektedir:

“-Kaldır şu kapitülasyonları, o zaman mesele kalmıyor.

-İyi ya, kaldırırsınlar.

Zaptiye amiri acı acı güldü:

-Kolay mı? Tek taraflı olmuyor. Batı’nın tasvibi gerek. Avrupa eline Osmanlı’yı kısıvrak geçirmiş, bırakır mı?

Ali İhsan çözmüştür:

-Vah!.. Desene istiklâlimizi elimizden almışlar, farkında değilmışiz!..” (Öke, 2016a: 93).

Bu durum, Osmanlı’nın düştüğü göstermek bakımından önem teşkil etmektedir. Devlet öyle bir vaziyete sürüklenmiştir ki hukuk alanındaki kapitülasyonlar sayesinde azınlıklar, işledikleri suçlara binaen elçiliklerin izni olmadan hapis bile edilememektedirler.

Sonuç

Mim Kemal Öke, kitaplarını kaleme alırken, okuyucuya keyif vermenin yanı sıra; tarihî konularda bilgi aktarmayı ve bireyleri bilinçlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu açıdan bakıldığında romanlarının genelinde öne çıkan ortak izlekler yer almaktadır. Bunlar içerisinde ilk sırada Türklük ve millî şuur gelmektedir. Tarihini seven, milliyetçi bir isim olan Mim Kemâl Öke, Türk tarihinin büyüklüğünü anlatmaya çalışmaktadır. Onun en fazla ilgi duyduğu ve kaleme aldığı olgulardan birisi ittihatçılıktır. Türk tarihinin kısa bir döneminde yer alan fakat bıraktığı etkiler açısından büyük bir oluşum olan ittihatçılık, Öke için vatan sevdalılarının toplandığı bir cemiyettir. Mim Kemal Öke, ittihatçıları ülkesine bağlı, fedakâr insanlar olarak görmektedir. Birçoğu, yurduna hizmet etmek adına kendi ailesine zaman ayıramamış ve ömrünü cephelerde tüketmiştir. Fakat onları her açıdan takdir etmez. Gerekte eleştiriye de başvurmuştur. Özellikle Musevi kökenli Karaso gibi isimlere fazla güvenilmesini tenkit eder. Çünkü hiçbir azınlığın ne cemiyeti ne de imparatorluğu Türk evlatları gibi benimsediğini düşünür. Ayrıca ittihatçılar çok cesur askerler ve samimi vatanseverler olmalarına rağmen izlenen siyaset açısından başarılı olamamışlardır. Bilhassa meşrutiyetin ilanında ittihatçıların azınlık sayılarını göz önünde bulundurmamaları, Öke’nin eleştirdiği noktalar arasındadır. Bu bağlamda romanlarının genelinde Sultan II. Abdülhamid’i takdir eden bir bakış açısına sahip olduğu görülmektedir. Özellikle II. Abdülhamid Han’ın hal edilmesi olayında azınlıkların ön planda bulunmasını rahatsızlık verici bir gelişme olarak görüp ittihatçıları eleştirmektedir.

Mim Kemal Öke, Ermeni olaylarında gerçek bir katliam varsa bile bunun Türkler üzerinde uygulandığını ve Ermenilerin İtilaf devletleri tarafından kullanıldığını düşünür. Ona göre, büyük devletler Ermenileri çeşitli vaatlerle kandırmış ve tehcir edilmelerine zemin hazırlamıştır. Bunun yanı sıra Türk milletinin bünyesinde barındırdığı azınlıklara nazaran ulusal kimlik oluşturma noktasında geri kaldığını düşünmektedir. Milliyetçi akımların çıktığı bir dönemde din temelli veya Osmanlılık bünyesinde birlikteliği esas alan bir yaklaşımın etkisiz kalmasına değinir.

Bütün olarak değerlendirildiğinde Mim Kemal Öke’nin romanlarını kurgularken ideolojik eğilimini eserlerine yansıttığını, ele aldığı dönemin şartlarını ve vaziyetini karakterler aracılığıyla aktardığını, genel itibarıyla konulara Türkçü bir bakış açısıyla yaklaştığını söylemek doğru olacaktır.

Kaynakça

- Ahmad, Faroz. (2019), *İttihad ve Terakki (1908-1914)*, 12. bs., Kaynak Yayınları, İstanbul.
- Akşin, Sina. (1997), *Ana Çizgileriyle Türkiye’nin Yakın Tarihi 1*. Yenigün Haber Ajansı, İstanbul.
- Argunşah, Hülya. (2016), *Tarih ve Roman*, Kesit Yayınları, İstanbul.

- Ayar – Tuz, Sümeyye. (e-makale), *Prof. Dr. Mim Kemal Öke: “Kızım İçin Yaralı Ceylan Değil Yararlı Ceylan Oldum.”* <https://turuncudergi.com/prof-dr-mim-kemal-oke-kizim-icin-yarali-ceylan-degil-yararli-ceylan-oldum/> (Erişim Tarihi: 20.12.2021).
- Ayvazoğlu, Beşir. (2014), *Tarih ve Roman İlişkisine Dair Düşünceler. II. Milletlerarası Tarihî Roman ve Romanda Tarih Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. s. 156-158. (Faaliyet Asistanı: Dilara Coşkun) İstanbul.
- Bakhtin, Mikhail. (2001), *Karnavaldan Romana (Edebiyat Teorisinden Dil Felsefesine Seçme Yazılar)*, (Çev.) C. Soydemir, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Çakmak – Çelik, Nuriye. (e-makale), *Cambridge’li Zamane Dervisi: Mim Kemal Öke.* <https://www.gzt.com/roportaj/cambridgeli-zamane-dervisi-prof-dr-mim-kemal-oke-3496138> (Erişim Tarihi: 09.12.2021).
- Çetin. Nurullah. (2019), *Roman Çözümleme Yöntemi.*, 16. bs., Akçağ Yayınları, Ankara.
- Değirmenci, Hakan. (2020), “Tarihi Roman Kavramı ve Türk Romanında İstanbul’un Fethine Genel Bakış”, *Edebî Eleştiri Dergisi*, C 4, S 2, s. 167-181.
- Duralı, Şaban Teoman. (2016), *Omurgasızlaştırılmış Türklük*, 5. bs., Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Gögebakan, Turgut. (2004), *Tarihsel Roman Üzerine*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Issı, Ahmet Cüneyt. (2017). Türk Edebiyatının Romanla Tanışması, *Hece*, Türk Romanı Özel Sayısı: 65/66/67, C. 1, 3. b., 11-21. Ankara.
- Kabacalı, Alpay. (haz.) (2017), *Talât Paşa’nın Anıları*, 10. bs., Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Karataş, Turan. (2019), *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, 5. bs., İz Yayıncılık, İstanbul.
- Karpat, Haşim Kemal. (2019), *Kısa Türkiye Tarihi (1800-2012)*, 8. bs., Timas Yayınları, İstanbul.
- Kundera, Milan. (2019), *Roman Sanatı*, (Çev.) A. Bora, 8. bs., Can Sanat Yayınları, İstanbul.
- Lewis, Bernard. Churchill, Buntzie Ellis. (2018), *Tarih Notları (Bir Orta doğu Tarihçisinin Notları)*, (Çev.) Ç. Sümer, 4. bs., Arkadaş Yayınevi, Ankara.
- Moran, Berna. (2001), *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 1 (Ahmet Mithat’tan A. H. Tanpınar’a)*, 10. bs., İletişim Yayınları, İstanbul.
- Oğuzhan – Börekçi, Ayşe Ülkü. (2013), İttihat ve Terakki Dönemi’nde Gazeteci Kimliğinin Hüküm Gecesi Romanında Dönüşümü, *Selçuk İletişim*, C 8, S 1, s. 212-232.

- Ortaylı, İlber. (2019), *Türkiye’nin Yakın Tarihi*, 35. bs., Kronik Kitap, İstanbul.
- Öke, Mim Kemal. (2000), *Yaşanmamış Anılar*, 3. bs., Nesil Basım Yayın, İstanbul.
- Öke, Mim Kemal. (2012), *Duvardaki Kan*, Babıâli Kültür Yayıncılığı, İstanbul.
- Öke, Mim Kemal. (2014), *Sürgündeki Sevda (Kızılalma)*, 5. bs., İrfan Yayıncılık, İstanbul.
- Öke, Mim Kemal. (2015), *Yaralı Ceylanlar Kulübü*, 2.bs., Sufi Kitap, İstanbul.
- Öke, Mim Kemal. (2016a), *Günbatımı*, 6.bs., İrfan Yayıncılık, İstanbul.
- Öke, Mim Kemal. (2016b), *Dervişin Seyif Defteri*, 2. bs., Sufi Kitap, İstanbul.
- Öke, Mim Kemal. (2020a), *Biat (Bir Turgut Reis Hikâyesi)*, 3. bs., Turkuvaz Kitap, İstanbul.
- Öke, Mim Kemal. (2020b), *Engel (Bir Emir Timur Hikâyesi)*, Turkuvaz Kitap, İstanbul.
- Şahan, Hürdünya. (2017), Roman-İdeoloji İlişkisi Bağlamında Refik Ahmet Sevengil’in Romanları ve Romancılığı, *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, C. 3, S. 3, s. 131-159.
- Tekin, Mehmet. (2019), *Roman Sanatı 1 (Romanın Unsurları)*, 17. bs., Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Temizcan, Yusuf. (e-makale), *İlla Biri ile Rekabet Edeceksen Bu Kendin Olsun*. <http://m.gencdergisi.com/12264-illa-biri-ile-rekabet-edeceksen-bu-kendin-olsun.html> (Erişim Tarihi: 14.12.2021).
- Yalçın – Çelik, Sıddıka Dilek. (2005), *Yeni Tarihselcilik Kuramı ve Türk Edebiyatında Postmodern Tarih Romanları*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Yalçın – Çelik, Sıddıka Dilek. (2007), Mustafa Necati Sepetçioğlu’nun Tarihî Roman Anlayışı ve Türk Edebiyatında Tarihî Roman Geleneği İçerisindeki Yeri. *Erdem Dergisi* (49), Mustafa Necati Sepetçioğlu Özel Sayısı, 35-48.